

Predmet C-109/20

Zahtjev za prethodnu odluku

Datum podnošenja:

27. veljače 2020.

Sud koji je uputio zahtjev:

Högsta domstolen (Švedska)

Datum odluke kojom se upućuje zahtjev za prethodnu odluku:

4. veljače 2020.

Žalitelj i tuženik u arbitražnom postupku

Republika Poljska

Tužitelj i druga stranka u žalbenom postupku

PL Holdings S.à.r.l.

[omissis]

STRANKE

Žalitelj i tuženik u arbitražnom postupku

Republika Poljska

Ministerstwo Finansów (Ministarstvo financija)

[omissis] Varšava

Poljska

[omissis] Stockholm

[orig. str. 2.]

[omissis]

Tužitelj i druga stranka u žalbenom postupku

PL Holdings S.à.r.l.

[omissis] Göteborg

[omissis]

PREDMET

Ništavost itd. arbitražnih odluka donesenih 28. lipnja 2017. i 28. rujna 2017
[omissis]

[orig. str. 3.]

Högsta domstolen (Vrhovni sud, Švedska) donosi sljedeće

RJEŠENJE

Högsta domstolen (Vrhovni sud) odlučuje uputiti zahtjev za prethodnu odluku Sudu Europske unije u skladu s **Prilogom A** ovom zapisniku.

[omissis]

Doneseno 4. veljače 2020.

[omissis]

[orig. str. 4.]

PRILOG A [omissis]

ZAPISNIK [omissis]

ZAHTEJ ZA PRETHODNU ODLUKU

Činjenično stanje

Predmetni sporni ugovor o ulaganju

1. Dana 19. svibnja 1987., s jedne strane, Poljska, i, s druge strane, Luksemburg i Belgija, sklopili su ugovor o ulaganju (u daljnjem tekstu: ugovor o ulaganju). Ugovor je stupio na snagu 2. kolovoza 1991.
2. Članak 9. [ugovora] propisuje sljedeća pravila za rješavanje sporova.

„1. (a) U slučaju sporova između jedne ugovorne strane i ulagatelja druge ugovorne strane, navedeni ulagatelj poslat će drugoj relevantnoj strani pisanu obavijest i priložiti joj detaljni memorandum.

(b) U smislu ovog članka izraz „sporovi” odnosi se na sporove u pogledu izvlaštenja, nacionalizacije ili bilo koje druge mjere koja slično utječe na ulaganja, uključujući prijenos ulaganja u javno vlasništvo, stavljanje ulaganja pod javni nadzor, kao i bilo koje drugo oduzimanje ili ograničavanje prava *in rem* suverenim mjerama koje mogu dovesti do posljedica sličnih onima izvlaštenja.

(c) Navedeni sporovi rješavaju se, ako je moguće, sporazumom među relevantnim stranama.

2. Ako se spor ne riješi sporazumno u roku od šest mjeseci od dana pisane obavijesti navedene u stavku 1., spor će se uputiti jednom od arbitražnih tijela navedenih u nastavku, po [**orig. str. 5.**] izboru ulagatelja:

(a) Arbitražni institut Stockholmske trgovačke komore;

[omissis]

5. Arbitražno tijelo donijet će svoju odluku na temelju:

- nacionalnog prava ugovorne strane koja je stranka u sporu na čijem području je izvršeno ulaganje, uključujući načela rješavanja pravnih sporova;
- odredaba ovog ugovora;
- odredaba posebnog ugovora koji se odnosi na subjekt koji je izvršio ulaganje;
- opće prihvaćena pravila i načela međunarodnog prava.

6. Arbitražna odluka konačna je i obvezujuća za stranke u sporu. Svaka ugovorna strana poduzet će potrebne korake za izvršenje odluke u skladu sa svojim nacionalnim pravom.”

3. Stoga, kako jasno proizlazi iz prethodno navedenog, sporove koji proizlaze iz ugovora rješava arbitražni sud primjenom, *inter alia*, prava države koja je stranka u sporu i u kojoj je izvršeno ulaganje. Odluka arbitražnog suda je konačna.

Okolnosti spora

4. Društvo PL Holdings S.à.r.l. (u daljnjem tekstu: PL Holdings) dioničko je društvo registrirano u Luksemburgu i podvrgnuto luksemburškom pravu.
5. U razdoblju između 2010. i 2103. društvo PL Holdings steklo je dionice dviju poljskih banaka koje su se spojile 2013. Društvo PL Holdings naposljetku je držalo više od 99% dionica u novoj banci. [**orig. str. 6.**]

6. Komisja Nadzoru Finansowego (Komisija za finansijski nadzor, Poljska), tijelo podvrgnuto poljskom pravu nadležno za nadzor banaka i kreditnih institucija u Poljskoj, odlučilo je u srpnju 2013. suspendirati pravo glasa dionicama društva PL Holdings u toj banci, te je naložilo njihovu prisilnu prodaju.

Arbitražni postupak između društva PL Holdings i Poljske

7. Društvo PL Holdings pokrenulo je arbitražni postupak protiv Poljske prema arbitražnim pravilima Arbitražnog instituta Stocholmske trgovačke komore (u daljnjem tekstu: STK). Među strankama nije sporno da se primjenjuju pravila 2010 (u daljnjem tekstu: STK 2010).
8. Društvo PL Holdings u pismu opomene kojeg je 28. studenoga 2014. poslalo Arbitražnom institutu navelo je da je odlukom Komisje Nadzoru Finansowego (Komisija za finansijski nadzor) o suspendiranju prava glasa dionicama društva PL Holdings u banci i nalaganjem njihove prisilne prodaje Poljska povrijedila ugovor o ulaganju. Društvo PL Holdings zahtijevalo je naknadu štete od Poljske, pozivajući se na članak 9. ugovora o ulaganju kao temelj za nadležnost arbitražnog suda. Poljska je odgovorila na to pismo opomene 30. studenoga 2014.
9. Društvo PL Holdings 7. kolovoza 2015. podnijelo je tužbu. U odgovoru na tužbu koji je podnijela 13. studenoga 2015. Poljska je tvrdila da se društvo PL Holdings ne može smatrati ulagateljem u smislu ugovora o ulaganju i da stoga arbitražni sud nije nadležan za odlučivanje u sporu.
10. Poljska je u podnesku od 27. svibnja 2016. osporila valjanost arbitražnog sporazuma tvrdeći da ugovor o ulaganju nije u skladu s pravom Unije. Društvo PL Holdings zahtijevalo je da se odbaci prigovor Poljske jer je nepravodoban.
11. Arbitražni sud odlučio je o prigovoru Poljske u odvojenoj arbitražnoj odluci od 28. lipnja 2017. Arbitražni sud proglasio se nadležnim. U istoj arbitražnoj odluci, arbitražni sud utvrdio je da je Poljska time što je društvu PL Holdings naložila prisilnu prodaju dionica poljske banke povrijedila ugovor o ulaganju [**orig. str. 7.**]. Stoga, društvo PL Holdings imalo je pravo na naknadu štete.
12. Arbitražni sud 28. rujna 2017. donio je konačnu odluku u tom arbitražnom postupku. Arbitražnom odlukom Poljskoj je naloženo da društvu PL Holdings plati 653 639 384 poljskih zlota (otprilike 150 milijuna eura), zajedno s kamatama, te da snosi troškove arbitražnog postupka tog društva.

Predmet pred hovrättenom (Žalbeni sud)

Uvod

13. Poljska je 28. rujna 2017. podnijela tužbe protiv društva PL Holdings u odnosu na posebnu arbitražnu odluku i konačnu arbitražnu odluku. Hovrätten (Žalbeni sud, Švedska) je odlučio spojiti te predmete.

14. Poljska je tvrdila, u dijelu u kojem je to relevantno u ovom predmetu, da je hovrätten (Žalbeni sud) trebao, u prvom redu, proglasiti nevaljanima i posebnu arbitražnu odluku i konačnu arbitražnu odluku, te podredno, poništiti arbitražne odluke.
15. Društvo PL Holding osporavalo je poljski zahtjev.

Poljska žalba pred hovrättenom (Žalbeni sud)

16. Arbitražna odluka odnosi se na spor između ulagatelja i države članice u kontekstu ugovora o ulaganju između dvije države članice. Članci 267. i 344. Ugovora o funkcioniranju Europske unije u (daljnjem tekstu: UFEU) isključuju pravilo propisano člankom 9. ugovora kojim se luksemburškom ulagatelju dopušta da u slučaju spora koji se odnosi na ulaganja u Poljskoj pokrene postupak protiv Poljske pred arbitražnim sudom čiju je nadležnost država članica obvezna prihvatiti.
17. Članak 9. ugovora o ulaganju protivan je osnovama pravnog poretka Unije. Ta odredba umanjuje autonomiju, učinkovitost i ujednačenu primjenu prava Unije. Stoga, članak 9. je ništav.[**orig. str. 8.**]
18. Posljedica te ništavosti je da sporove između ulagatelja i države članice koji proizlaze iz ugovora o ulaganju između dvije države članice ne mogu rješavati arbitri. Arbitražne odluke koje se temelje i donose na temelju takve odredbe očito su protivne pravnom poretku. Stoga, arbitražne odluke ništave su prema odjeljku 33. prvom stavku točkama 1. i 2. lagen (1999:116) om skiljeförfarande (skiljeförfarandelagen; Zakon o arbitražnom postupku; u daljnjem tekstu: SFL).
19. Članak 9. ugovora o ulaganju također ne može biti osnova za nadležnost arbitražnog suda. Stoga ne postoji valjani arbitražni sporazum između društva PL Holdings i Poljske. Ništavost proizlazi izravno iz prava Unije i Sud na nju mora paziti po službenoj dužnosti.
20. Usto, u razdoblju propisanom u odjeljku 34. drugom stavku SFL-a Poljska je osporila nadležnost arbitražnog suda na temelju ništavosti članka 9. ugovora.
21. Kada bi primjena odjeljka 34. drugog stavka SFL-a dovela do nedopuštenosti poljskog prigovora o nenadležnosti, ta odredba ne bi se mogla primjenjivati jer bi spriječila punu učinkovitost prava Unije.
22. Poljska se nije odrekla prava na osporavanje tog pitanja. Usto, Poljski postupci nakon što je društvo PL Holdings pokrenulo arbitražni postupak nisu mogli dovesti do novog arbitražnog sporazuma ili do arbitraže između stranaka na bilo kojoj drugoj osnovi.
23. Načelo proporcionalnosti na koje se opoziva društvo PL Holdings nije primjenjivo na činjenice u ovom predmetu.

Tužbeni razlozi društva PL Holdings

24. Pitanja o kojima je odlučivao arbitražni sud bila su je li Poljska povrijedila ugovor o ulaganju, ima li društvo PL Holdings pravo na naknadu zbog te povrede ugovora, i ako je tako, u kojem iznosu. To su pitanja nad kojima stranke imaju kontrolu i oko kojih se mogu sporazumjeti. Stoga, o tim pitanjima može odlučivati arbitražni sud. [**orig. str. 9.**]
25. Razmatranja arbitražnog suda nisu uključivala ni jedno pitanje o kojem se stranke ne mogu sporazumjeti. Činjenice na koje se Poljska pozivala ne znači da arbitražne odluke, ili način na koji su donesene, nisu u skladu s pravnim poretkom. Stoga, arbitražne odluke ne bi se trebale proglasiti ništavima prema odjeljku 33. prvom stavku, točkama 1. i 2. SFL-a.
26. Članak 9. ugovora o ulaganju valjan je prijedlog arbitražnog postupka koji je društvo PL Holdings prihvatilo pokretanjem arbitražnog postupka.
27. U svakom slučaju, Poljska je nepravodobno osporavala valjanost arbitražnog sporazuma. Prigovor će se razmotriti u kontekstu odjeljka 34. drugog stavka SFL-a i STK-a 2010. Pitanje je li arbitražni sporazum protivan Ugovorima nije pitanje na koje Sud pazi po službenoj dužnosti.
28. U slučaju da je Poljski arbitražni prijedlog iz članka 9. ugovora o ulaganju ništav, ipak postoji obvezujući arbitražni sporazum koji proizlazi iz činjenice da je ponašanje stranaka u skladu s načelima trgovačke arbitraže. Pokretanjem arbitražnog postupka društvo PL Holdings predložilo je Poljskoj rješavanje spora između stranaka pod istim uvjetima poput onih iz članka 9. ugovora o ulaganju. Svojim nečinjenjem, ili inercijom, Poljska je prihvatila prijedlog društva PL Holdings.
29. Ni arbitražne odluke, tj. njihov materijalni sadržaj ili način na koji su donesene, ni pravila o prekluziji iz odjeljka 34. drugog stavka SFL-a ne sprječavaju punu učinkovitost i usklađenu primjenu prava Unije. Arbitražne odluke također ne umanjuju autonomnost prava Unije.
30. Ukidanje ili poništaj arbitražnih odluka imao bi neproporcionalan učinak na društvo PL Holdings nasuprot onoga što bi te mjere postigle. Takvo postupanje stoga bi bilo protivno načelu proporcionalnosti prava Unije. [**orig. str. 10.**]

Utvrđenja hovrättena (Žalbeni sud)

31. Hovrätten (Žalbeni sud) je odbio Poljsku tužbu i, ukratko, iznio sljedeće razloge, u dijelu u kojem su oni ovdje relevantni, za svoju odluku.
32. Hovrätten (Žalbeni sud) je istaknuo da su načela koja je Sud EU-a utvrdio u predmetu *Achmea* (C-284/16, EU:C:2018:158) primjenjiva na spor između društva PL Holdings i Poljske. To proizlazi iz činjenice da se arbitražni sud ne

može smatrati sudom države članice i da se spor može odnositi na pitanje tumačenja ili primjene prava Unije.

33. Hovrätten (Žalbeni sud) je smatrao da je učinak presude u predmetu *Achmea* ništavost članka 9. ugovora o ulaganju u pogledu odnosa između država članica. Prema mišljenju tog suda, ništavost također znači da je ništav poljski trajni prijedlog ulagateljima da se sporovi koji proizlaze iz ugovora o ulaganju rješavaju arbitražom.
34. Međutim, prema mišljenju hovrättena (Žalbeni sud), ništavost nije spriječila državu članicu i ulagatelja da sklope arbitražni sporazum u odnosu na isti spor u kasnijoj fazi. U takvom slučaju, taj arbitražni sporazum temelji se na zajedničkoj namjeri stranaka i sklopljen je u skladu s istim načelima kao i postupak trgovačke arbitraže.
35. Hovrätten (Žalbeni sud) je smatrao da je arbitražna odluka sadržavala razmatranja o pitanjima o kojima može odlučiti arbitražni sud. Također je smatrao da sadržaj arbitražnih odluka nije suprotan pravnom poretku. Stoga nije postojala osnova za poništaj tih odluka na temelju odjeljka 33. prvog stavka točaka 1. i 2. SFL-a.
36. Naposljetku, hovrätten (Žalbeni sud) je smatrao da je Poljsko osporavanje valjanosti članka 9. ugovora o ulaganju nepravodobno. Prigovor ništavosti ugovora o ulaganju koji je istaknula Poljska stoga je nepravodoban prema odjeljku 33. drugom stavku SFL-a. Stoga nije postojala osnova za poništenje arbitražnih odluka na temelju odjeljka 34. SFL-a. [orig. str. 11.]

Predmet pred Högsta domstolenom (Vrhovni sud)

37. Stranke su ostale pri svojim zahtjevima i odgovorima pred Högsta domstolenom (Vrhovni sud) i iznijele argumente u žalbi, u biti, na isti način kao i pred Žalbenim sudom.

Pravni okvir

SFL

38. U skladu s člankom 1. SFL-a sporovi oko koji se stranke mogu sporazumjeti mogu se sporazumno podnijeti na rješavanje jednom ili više arbitara.
39. Arbitražni postupak temeljit će se na arbitražnom sporazumu. Sporazum se temelji na ovlastima stranaka da postignu sporazum u odnosu na predmet spora. Odjeljak 1. [SFL-a] propisuje da su sporovi u kojima dolazi do izražaja javni interes isključeni iz arbitraže. Također, iz odredaba posebnih zakona može proizlaziti da se spor o određenom pitanju ne može podvrgnuti arbitraži. [omissis]
40. Prema švedskom pravu, sklapanje arbitražnog sporazuma nije uvjetovano posebnim oblikom. Pitanje je li sklopljen valjani arbitražni sporazum mora se

ocijeniti na temelju općih pravila ugovornog prava. Valjani arbitražni sporazum može proizaći, na primjer, iz nečinjenja stranaka ili inercije jedne od stranaka. [omissis]

41. U skladu s odjeljkom 34. prvim stavkom točkom 1., arbitražna odluka na koju se stranka žalila poništiti će se, u cijelosti ili djelomično, ako nije obuhvaćena valjanim arbitražnim sporazumom stranaka.
42. Međutim, u skladu s odjeljkom 34. drugim stavkom SFL-a, stranka se ne može pozivati na činjenicu za koju se može smatrati da su se on ili ona suzdržavali od njezina isticanja sudjelovanjem u [**orig. str. 12.**] postupku bez prigovora ili bilo kakvim drugim ponašanjem. Međutim, iz same činjenice da su stranke imenovale arbitra ne može se zaključiti da su on ili ona prihvatili arbitrovu nadležnost za odlučivanje o pitanju koje mu je upućeno.
43. Iz *travaux préparatoires* za odjeljak 34. SFL-a očito je da se može pretpostaviti, u načelu, da je stranka koja sudjeluje u postupku, a da od početka nije isticala prigovor nenadležnosti arbitražnog suda, prihvatila njegovu nadležnost za rješavanje spora. Također, smatra se da neosporavanje valjanosti arbitražnog sporazuma može imati učinak obvezivanja stranaka na arbitražu na ugovornim osnovama. [omissis]
44. U skladu s odjeljkom 33. prvim stavkom točkom 1. SFL-a arbitražna odluka ništava je ako uključuje razmatranja o pitanju o kojem prema švedskom pravu ne mogu odlučiti arbitri. U skladu s odjeljkom 33. prvim stavkom točkom 2. arbitražna odluka također je ništava ako je način na koji je donesena očito protivan švedskom pravnom poretku. Na razloge ništavosti sud mora paziti po službenoj dužnosti.

STK 2010 pravila

45. U skladu s člankom 4. STK-a 2010, arbitražni postupci započinju onog dana kada STK primi zahtjev za arbitražu. U skladu s člankom 5. STK-a tuženik mora odgovoriti na zahtjev za arbitražu u roku koji određuje tajništvo STK-a. U odgovoru se mora navesti, *inter alia*, ima li tuženik prigovore u odnosu na postojanje, valjanost ili primjenjivost arbitražnog sporazuma. Međutim, ne isticanje takvih prigovora ne sprečava tuženika da ističe takve prigovore naknadno, u razdoblju do podnošenja odgovora na tužbu, i uključujući u odgovoru na tužbu.
46. Potom, stranke će podnijeti, u roku koji odredi arbitražni sud, pisane detalje tužbenog zahtjeva ili odgovora na tužbu. Ako nisu ranije istaknuti, u odgovoru na tužbu moraju se istaknuti svi prigovori na postojanje, valjanost ili primjenjivost arbitražnog sporazuma. (vidjeti članak 24. STK-a 2010) [**orig. str. 13.**]

Presuda Suda Europske unije u predmetu Achmea

47. Presuda Suda Europske unije u predmetu *Achmea* donesena je nakon što je njemački Bundesgerichtshof (Savezni vrhovni sud, Njemačka) uputio zahtjev za prethodnu odluku u postupku između Slovačke i nizozemskog društva Achmea. Spor je nastao oko ugovora o ulaganju sklopljenog između Slovačke i Nizozemske.
48. Bundesgerichtshof (Savezni vrhovni sud) uputio je više pitanja Sudu Europske unije kako bi se pojasnilo je li odredba ugovora sklopljenog između Slovačke i Nizozemske u skladu s člankom 267. i 334. UFEU-a. Klausula, koja je u velikoj mjeri istovjetna spornoj klauzuli u postupku pred Högsta domstolenom (Vrhovni sud) propisuje da će se sporovi koji proizlaze iz ugovora između države članice i ulagatelja rješavati pred arbitražnim sudom.
49. Sud Europske unije utvrdio je u točki 60. te presude da članke 267. i 344. UFEU-a treba tumačiti na način da im se protivi odredba iz međunarodnog ugovora sklopljenog između država članica u skladu s kojom ulagatelj iz jedne od tih država članica u slučaju spora o ulaganjima u drugu državu članicu protiv potonje države članice može pokrenuti postupak pred arbitražnim sudom, čiju je nadležnost ta država članica dužna prihvatiti.
50. Iz obrazloženja te presude može se zaključiti da je veći broj temeljnih načela prava Unije bio relevantan za utvrđenja Suda, uključujući autonomiju i obilježja prava Unije, važnost ujednačenog i dosljednog tumačenja prava Unije, zaštita prava pojedinaca, uključujući pravo na pristup sudovima, međusobno povjerenje između država članica i načelo suradnje u dobroj vjeri. Sud je utvrdio da je i na nacionalnim sudovima i na Sudu Europske unije da osiguraju da se ta načela poštuju u Europskoj uniji.
51. Sud Europske unije utvrdio je da se arbitražni postupak propisan u članku 8. ugovora o ulaganju između Slovačke i Nizozemske razlikuje [**orig. str. 14.**] od postupka trgovačke arbitraže koji se temelji na zajedničkoj namjeri stranaka (vidjeti presudu *Achmea*, t. 55.).
52. U tom obrazloženju također je navedeno da kad je riječ o trgovačkoj arbitraži, zahtjevi učinkovitosti arbitražnog postupka opravdavaju ograničenost nadzora arbitražnih odluka koji provode sudovi država članica, pod uvjetom da se u okviru tog nadzora mogu razmatrati temeljne odredbe prava Unije i da, prema potrebi, mogu biti predmet zahtjeva za prethodnu odluku upućenog Sudu (vidjeti presudu *Achmea*, t. 54.).

Potreba za donošenjem prethodne odluke

53. Pitanje o kojem je riječ odnosi se na relevantnost načela koja je Sud istaknuo u presudi *Achmea* za odluku u postupku pred Högsta domstolenom (Vrhovni sud).

54. Utvrđeno je da je ništava odredba koja se odnosi na rješavanje sporova sadržana u predmetnom spornom ugovoru o ulaganju u postupku pred Högsta domstolenom (Vrhovni sud). Stoga, mogući zaključak je da je trajni prijedlog za pokretanje arbitražnog postupka za koji se može smatrati da ga je država predložila ulagatelju putem odredbe za rješavanje sporova također ništav, s obzirom na to da je prijedlog usko vezan za ugovor o ulaganju.
55. U postupku pred Högsta domstolenom (Vrhovni sud) također se tvrdilo da je situacija ovdje drukčija, s obzirom na to da prijedlog čini pokretanje postupka. Država zatim može prihvatiti, po vlastitom nahođenju, izričito ili prešutno, nadležnost u skladu s načelima koja je istaknuo Sud Europske unije koja se primjenjuju na trgovačku arbitražu.
56. Högsta domstolen (Vrhovni sud) smatra da način na koji se mora tumačiti pravo Unije u pogledu pitanja o kojima je riječ u ovom predmetu nije jasan i nije bio pojašnjen. Stoga postoji osnova za upućivanje zahtjeva za prethodnu odluku Sudu Europske unije kako bi se izbjegla opasnost pogrešnog tumačenja prava Unije. **[orig. str. 15.]**

Zahtjev za prethodnu odluku

57. Högsta domstolen (Vrhovni sud, Švedska) traži od Suda Europske unije da na sljedeće pitanje odgovori donošenjem prethodne odluke.

Znače li članci 267. i 344. UFEU-a, kako su protumačeni u presudi *Achmea*, da je ništav arbitražni sporazum ako je sklopljen između države članice i ulagatelja – gdje ugovor o ulaganju sadržava arbitražnu klauzulu koja je ništava jer je ugovor sklopljen između dvije države članice – na temelju činjenice da je država članica donijela suverenu odluku da, nakon što je ulagatelj pokrenuo arbitražni postupak, neće istaknuti prigovor nenadležnosti?